

Nr 14.

Ankom till Riksdagens kansli den 16 maj 1911 kl. 5 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, angående förnyad utredning om lämpligaste förläggningsorten för Första och Andra lifgrenadjärregementena.

Uti en af herr David Pettersson m. fl. inom Andra kammaren väckt, till behandling af dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion nr 163 föreslås, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t, innan några vidare åtgärder vidtagas i och för förläggningen af Första och Andra lifgrenadjärregementet, täcktes med anlitan-
Motionen.

de af äfven civile sakkunniga låta verkställa en förnyad utredning om lämpligaste förläggningsorten, därvid särskild hänsyn torde tagas till förslaget om Malmen såsom förläggningsort. Andra kammarens utskott har, i nära öfverensstämmelse med motionärernas förslag, hemställt, att Andra kammaren för sin del behagade besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes, innan några vidare åtgärder vidtagas i och för förläggningen af Första och Andra lifgrenadjärregementena, låta med anlitan-
Andra kammarens beslut.

de af äfven civile sakkunnige verkställa en förnyad allsidig utredning om lämpligaste förläggningsorten, därvid särskild hänsyn borde tagas till förslaget om Malmen såsom förläggningsort. Utskottets förslag har bifallits af Andra kammaren, hvarefter ärendet öfverlämnats till Första kammaren, som hänvisat detsamma till förberedande behandling af sitt andra tillfälliga utskott.

Motionärerna hafva till stöd för sin hemställan anfört följande.

»Sedan genom nådigt bref af den 20 juli 1906 uppdragits åt en kommission att utreda och föreslå, hvilka förläggningsorter i såväl mili-
*Motionärer-
nas motive-
ring.*

täriskt som ekonomiskt och socialt afseende kunde vara lämpligast för de till II. arméfördelningen hörande infanteriregementena, har, hvad angår Kungl. Första och Andra lifgrenadjärregementena, denna kommissions flertal, såsom af det afgifna betänkandet framgår, på anförda skäl beslutat föreslå såsom förläggningssort för Första lifgrenadjärregementet Linköping och för Andra lifgrenadjärregementet Norrköping.

Emot detta beslut aflämnades emellertid reservation utaf tvenne af kommissionens medlemmar, herrar Henricson och Lundell, i hvilken reservation — intagen i ofvanberörda betänkande — de ansågo, att nuvarande mötesplatsen Malmen vore att föredraga framför både Linköping och Norrköping, samt sålunda föreslogo, att båda regementena förlades till Malmen.

I sinom tid bestämde härefter Kungl. Maj:t, såsom bekant är, att båda ifrågavarande infanteriregementen skulle förläggas till Linköping.

Då vi emellertid äro af den öfvertygelsen, att de båda reservanternas förslag borde hafva af Kungl. Maj:t beaktats och dess beslut blifvit i öfverensstämmelse därmed, hafva vi velat fästa Riksdagens uppmärksamhet på denna förläggningsfråga, i afsikt att därigenom i saken vinna en ytterligare utredning, som måhända kunde verka en efter vår mening synnerligt önskvärd förändring i Kungl. Maj:ts berörda beslut.

På ett efter vår åsikt öfvertygande sätt har i herrar Henricsons och Lundells reservation till fullo visats, att Malmen i såväl militäriskt som ekonomiskt och socialt afseende är att föredraga framför den nu af Kungl. Maj:t bestämda förläggningssorten Linköping.

Uti *militäriskt afseende* hafva reservanterna, bland annat, framhål- lit: att öfningsfältet å Malmen, enligt uttalande från såväl vederbörande fortifikationsbefälhafvare som chefen för generalstabens, skulle efter af dem föreslagen utvidgning blifva såsom öfningsfält fullt tillfredsställande; att terrängen omkring Linköping ej, åtminstone i dess nuvarande skick, så väl lämpade sig till öfningsfält, enär den till dessa områden hörande jorden till stor del bestode af lermylla, som vid fuktig väderlek är ytterst svår att beträda; att transportförhållandena vid Malmens öfningsfält, liggande alldeles invid Malmslättis järnvägsstation, vore betydligt mera fördelaktiga än i Linköping, där det blefve ett afstånd af omkring 2 kilometer, däribland hela stadsområdet, mellan förläggningsplatsen och järnvägsstationen; att Malmen af de föreslagna förläggningsplatserna vore den mest centralt belägna inom länet; att i hygieniskt afseende intet vore att anmärka mot Malmen; att rekryteringen af underbefäl skulle blifva lättare till nu ifrågavarande regementet, därest de förlades till Malmen än till Linköping, hvarest med de högre tomtpriserna svårigheter för underbefälet att skaffa

sig egna hem tydligen vore större än å Malmen; och att, hvad officerskåren angår, den med förläggningen å Malmen mycket väl ändå kunde, såsom den tydligen önskade, bo i Linköping, eftersom trafiken mellan Linköping och Malmen, enligt hvad utredt blifvit, i så fall komme att tillgodoses genom en af enskildt bolag då anordnad spårväg.

I *ekonomiskt afseende* hafva reservanternas hufvudsakligast påpekats: att, enligt af dem åberopade utredning, de nu å Malmen varande byggnaderna i händelse af regementenas förläggning dit kunde användas i vida större utsträckning än hvad kommissionens flertal sökt göra gällande; att markförvärfvet tydligen blifver betydligt billigare å Malmen än i Linköping; att kommissionens flertal visserligen kommit till ett annat resultat, men att detta berodde på felaktiga kalkyleringar, bland annat på den omständigheten, att de, för att härvid ställa Malmen i sämre dager än Linköping, vid värderingen af den erforderliga marken till ett öfningsfält vid och omkring Malmen medtagit värdena af de å samma område befintliga byggnader, något som i högst ringa grad skett, då det föreslagna öfningsfältet vid Linköping skulle värderas; att hvad anginge uppförandet af själfva kasernbyggnaderna å Linköpingsområdet schaktnings-, sprängnings- och planeringskostnaderna blefvo mycket dyrare än å Malmen; att kommissionens flertal, som låtit specificera alla dylika kostnader, då det gällde Malmen, däremot endast summariskt utredt sagda kostnader, då det blef fråga om Linköpingsområdet, hvarest t. ex. planeringskostnaderna, enligt intyg från byggmästaren J. A. Gustafsson i Mjölby, »endast äro beräknade inom kasernområdet»; att öfningsfältet vid och omkring Linköping, på grund af dess förut omnämnda leriga beskaffenhet, måste, för att kunna beträdas, dels täckdikas och dels beläggas med ett djupt gruslager, hvilket efter sakkunnigas beräkning komme att draga en kostnad af minst 10,000 kronor per hektar; och att underhållskostnaden för truppen uppenbarligen måste blifva mindre å Malmen, omgifven såsom den är af en bördig och rikt producerande trakt, än i en stad.

Hvad slutligen angår de *sociala förhållandena* hafva reservanternas anfört: att de, i motsats till kommissionens flertal, delade den stora allmänhetens farhågor för att sända den oerfarna ungdomen in till städerna, där frestelser af alla slag mötte dem; att detta skäl varit det för dem ej minst bestämmande, då de velat förlägga regementena till Malmen, hvarest, efter hvad de visat, intet löst folk bodde, utan i stället en idog, skötsam och burgen befolkning, och där sålunda i allt fall frestelser af allahanda slag vore mindre än i städerna; och att de för öfrigt såsom otvetydiga bevis på allmänhetens uppfattning härutinnan åberopade vid reservationen fogade uttalanden från 11 kommuner inom länet.

Äro sålunda, såsom vi förut antydt, enligt vår mening uti reservationen i fråga anförda många tungt vägande skäl för regementenas förläggning till Malmen i stället för till Linköping, så vilja vi emellertid till slut omnämna, att efter reservationens afgifvande tillkommit nya bevis, som bekräfta denna vår åsikt i saken.

Reservanterna inlämnade nämligen, sedan betänkandet och reservationen redan expedierats, till dåvarande chefen för kungl. landtförsvarsdepartementet en särskild skrift, i hvilken de, såsom en komplettering till reservationen, påpekade saken rörande ekonomiska förhållanden, som först efteråt kommit till deras kännedom.

En af kommissionens i byggnadsärenden tillkallade *sakkunniga*, förutnämnde byggmästaren J. A. Gustafsson, hade nämligen nu afgifvit ett i nyssnämnda skrift åberopadt intyg därom: att vid den af kommissionen framlagda beräkning af planering och grusning af kaserngårdarna i Linköping och Norrköping endast beräknats det område, som byggnaderna och inre gården upptaga, och ej något utom byggnaderna; att, om kasernområdet beräknades planeradt och grusadt utom byggnadslinjen, så att kasernområdet blefve så stort som afsedt vore, detta skulle öka kostnaderna för bergsprängning och planering samt grusning med minst 100,000 kronor för hvarje regemente; att kommissionens uppgifter rörande kostnaderna för stängsel kring de respektive kasernområdena vore vilseledande; att nämligen i de generella kostnadsförslagen såväl vid Malmen som Linköping och Norrköping visserligen upptagits kostnaderna för planering och *stängsel* vid Malmen till 50,000 kronor, vid Linköping till 135,000 kronor och vid Norrköping till 145,000 kronor, men att i själfva verket saken förhölle sig så, att stängslet omkring Malmen beräknats till 12,000 kronor för hvarje regemente och sålunda för båda regementena till 24,000 kronor, under det att i Linköping och Norrköping *ej sådant finnes beräknadt* såsom obehöfligt.

Uti infordradt yttrande har den dåvarande fortifikationsbefälhafvaren, kapten G. Håkansson, sökt vederlägga byggmästaren Gustafssons uppgifter och därvid, bland annat, särskildt uppgifvit: att planeringskostnaderna såväl å Malmen som i Linköping äro beräknade inom kasernområdet, d. v. s. inom stängslet, som placerats 10 m. utanför byggnaderna; att beräkningarna för planering och grusning af jordområdena vid Linköping vore af byggmästare Gustafsson oriktigt uppgjorda, bland annat därför, att invid staden funnes grus för billigt pris; och att någon särskild kostnad för anordnande af stängsel i Linköping och Norrköping ej behöft upptagas, eftersom den där kunde anordnas af öfverblifven sprängsten och matjord.

Byggmästaren Gustafsson har uti en skrifvelse, som införts i ortspressen, bemött hvad kapten Håkansson sålunda mot hans beräkningar anfört.

I denna skrift yttrar byggmästare Gustafsson, bland annat, följande:

»Hvad först angår kasernområdenas storlek, så meddelades mig af vederbörande, att ett område af 250×300 m., eller 75,000 kvm., skulle erfordras. Bergsprängning, planering och grusning af de föreslagna områdena i Norrköping och Linköping samt stängsel omkring samma områden beräknade jag då till omkring 273,000 kronor för hvardera platsen, hvilken höga kostnad betingades af terrängens bergartade beskaffenhet.

Då denna kostnad ansågs böra nedbringas, fick jag af fortifikationsbefälhafvaren det meddelande, att dels ej hela området behöfde planeras, och dels att vid Linköping och Norrköping särskild kostnad för stängsel kunde afföras ur beräkningen, eftersom dessa stängsel skulle anordnas af öfverflödig sprängsten och matjord. Ehuru jag då var och fortfarande är öfvertygad därom, att anordnandet af dylika stenvallar med tillhörande grindar och portar skulle blifva minst lika dyrt som anskaffandet af trästängsel, så mycket mera som matjord till stenvallarnas beläggning ej fanns att å platserna i fråga anskaffa, ansåg jag mig ej böra göra någon erinran mot vederbörandes påstående att berörda stängselanordningar ej skulle särskildt i kostnadsförslaget beräknas. Och som jag af de här förut omnämnda, mig gjorda meddelanden om nedbringandet af kostnaderna för kasernområdenas planering ej kunde få annan uppfattning, än att *endast* kaserngården skulle planeras, och ingalunda något område utanför byggnaderna, kunde jag gå med på att planeringskostnaderna upptogos till de nu i förslaget förekommande beloppen, detta just med ofvanberörda beräkning, att stängsel ej skulle kosta något särskildt i Linköping och Norrköping.

Mitt å kostnadsförslaget tecknade yttrande, att planeringskostnaderna »endast äro beräknade inom kasernområdet», utgjorde från min sida den reservation, med hvilken jag ville underteckna förslaget. Detsamma tillkom i brådskan och nedskrefs, efter hvad jag vill minnas, af fortifikationsbefälhafvaren, hvarefter det af mig undertecknades. Det må medgifvas, att uttrycket »inom kasernområdet» kan vara tvetydigt, men säkert är, att jag med detsamma aldrig afsett annat än kaserngården och den yta byggnaderna skulle upptaga.

Skall emellertid hela kasernområdet planeras och grusas, så vidhåller jag bestämdt, att detta såväl i Linköping som Norrköping ökar den i förslaget upptagna kostnaden med minst 100,000 kr. på hvardera stället. Och vill jag i detta sammanhang påpeka, att fortifikationsbefälhafvarens sätt att beräkna planeringskostnaderna efter samma norm *utom* och *inom* byggnadsområdet icke kan vara riktigt.

Då nämligen den bergmassa, som spränges vid själfva byggnadsplatsen, kommer till användning vid grundmurar och beton, bör denna

sprängning räknas in i kostnaden för sagda grundläggningsarbete, hvilket rent af göres billigare genom att stenen finnes på platsen. Annat blir förhållandet med den bergmassa, som måste sprängas utanför byggnadsplanen, hvilken massa skall bortföras därifrån.

Hvad vidare angår planeringen vid Malmslätt, så är det väl för enhvar uppenbart, att planeringskostnaderna där ej kunna blifva så stora som vid de båda städerna, enär marken vid de föreslagna byggnadsplatserna å Malmen ju består hufvudsakligast af mursand och cementgrus, som kan *säljas* i stället för att draga kostnad för dess borttransporterande.

Beträffande till sist fortifikationsbefälhafvarens försök att vederlägga mina beräkningar för gruspriset, så tror jag, att hvarje fackman skall gifva mig rätt därutinnan, att *dugligt* grus kostar såväl i Linköping som Norrköping 7 kr. pr kubikmeter. Hvad gruset i Linköpings grusgraf vid Lindhem kan vara värdt, vill jag ej yttra mig om, eftersom denna vara ju ej är grus, utan hufvudsakligen lera, men grus från Mjölby och Värmelen kan i Linköping ej säljas billigare än 7 kr. pr kubikmeter, liksom gruset från Mälaren och Ingelsta i Norrköping betingar ett minst lika högt pris, allt å själfva byggnadsplatserna. Om denna sak voro för resten jag och den andre sakkunnige i byggnadsnämnden, O. Mayer, ense.

Talet om hvad grus kostat fritt banvagn i Linköping har ju i saken ingen betydelse, enär transporten från järnvägen till föreslagna kasernområdet ju ökar kostnaden med lika högt belopp.

Men äfven om prisen vore så låga som kr. 3: 50 pr kubikmeter i Linköping och kr. 4: 67 i Norrköping, så äro fortifikationsbefälhafvarens beräkningar ändå oriktiga, ty med en grusning af endast $\frac{1}{10}$ kubikmeter pr kvadratmeter skulle grusningskostnaderna uppgå, i Linköping till 3,500 kr. pr hektar och i Norrköping till 4,670 kr. pr hektar. Nu är emellertid en sådan grusning å lerjord alldeles otillräcklig, enär det å sådan jord erfordras minst 15 centimeters djupt grus, hvilket efter fortifikationsbefälhafvarens berörda pris skulle göra, i Linköping 5,250 kr. och i Norrköping 7,000 kr. pr hektar.

Mjölby i december 1906.

J. A. Gustafsson.»

Af hvad vi sålunda anført framgår väl uppenbart, att vid bestämmandet af förläggningssorten för regementena i fråga *åtminstone den ekonomiska sidan af saken blifvit allt för litet utredd.*

Vi våga därför hysa den förhoppning, att Riksdagen här som i andra liknande frågor skall vara angelägen om att, innan vidtutseende byggnads-

företag bestämmas, man först erhåller bestämda och i möjligaste måtto tillförlitliga uppgifter, särskildt hvad kostnadsberäkningar angår.

På sista tiden har äfven en annan sak beträffande vår kasernbyggnadsfråga framträdt:

Det har nämligen ifrågasatts om ej i mellersta och södra delarna af vårt land storleken af dessa kaserner kunde väsentligen inskränkas genom användning under repetitionsöfningarna af våra gamla s. k. baracker, hvilka då för en jämförelsevis billig kostnad skulle göras lämpliga för sitt ändamål. Kommer en sådan anordning att befinnas lämplig, så synes det oss att denna byggnadsfråga kommer i ett helt annat och i ett för förläggning till Malmslätt ännu gynnsammare läge.»

Beträffande hvad Andra kammarens utskott anfört tillåter sig Första kammarens utskott att hänvisa till innehållet i Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, hvartill såsom bilagor fogats, bland annat, dels kontrakt mellan arméförvaltningens fortifikationsdepartement å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, å ena, samt stadsfullmäktige i Linköping, å andra sidan, af den 29 oktober/6 november 1907 och den 13/21 oktober 1908 om upplåtelse af mark m. m. för de båda lifgrenadjärregementena, dels ock den af motionärerna åberopade, af hrr Henricson och Lundell afgifna reservation mot kasernbyggnadskommissionens förslag till förläggningsort för nyssnämnda två regementen.

*Andra kam-
marens
utskotts
yttrande.*

Vid sistlidet års riksdag förelåg till behandling en inom båda kamrarna väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om förnyad ompröfning af alla de skäl — militära, nationalekonomiska och finansiella — som talade för en ändring af förläggningsort för vissa regementen. I den motionen förordades äfven »Linköpingsförläggningen» att tagas till förnyad ompröfning och uttalades, att den »nuvarande öfningsplatsen borde åtminstone varit användbar för den nya trängkåren, om man ej godkänt densamma som tillräcklig för ettdera grenadjärregementet».

*Första
kammarens
utskotts
yttrande.*

Hvardera kammarens tillfälliga utskott, som då handlade ifrågasvarande motion, redogjorde för den behandling, förläggningsfrågan rörande, bland annat, dessa båda lifgrenadjärregementen undergått, hurusom den af Kungl. Maj:t enligt Riksdagens önskan utsedde kasernbyggnadskommissionen föreslagit Linköping till förläggningsort för Första lifgrenadjärregementet (med reservation af två ledamöter, hvilka därtill förordat Malmen) samt Norrköping till förläggningsort för Andra lifgrenadjärregementet, och hurusom, sedan de båda regementenas förläggning till Linköping, blifvit af Kungl. Maj:t beslutad, bindande aftal redan åren 1907 och 1908 träffats samt för förläggningen ytterligare erforderlig mark för kronans räk-

ning inköpts. Båda utskotten uttalade tillika beträffande »Linköpingsförläggningen» följande:

»Motionärerna hålla före beträffande »Linköpingsförläggningen», att den nuvarande öfningsplatsen, hvarmed uppenbarligen afses Malmen, bort godkännas såsom tillräcklig för ettdera grenadjärregementet eller åtminstone varit användbar för »den nya trängkåren». Af hvad vederbörande kommission och hörda myndigheter anført i fråga om denna mötesplats torde likväl tydligt framgå, att kommissionen ägt goda skäl att icke förordna densamma till förläggningssort för vare sig Första eller Andra lifgrenadjärregementet. Den lämnade utredningen gör det vidare sannolikt, att, då kommissionen i valet mellan Linköping och Norrköping stannat för den senare platsen vid förordet för Andra lifgrenadjärregementets förläggning, detta hufvudsakligast skett med hänsyn till de anspråk, som staden Norrköping på grund af äldre uppgörelse ansetts äga att dit erhålla en garnisonskommendering. Men då Kungl. Maj:t icke funnit nödigt att genom regementsförläggning nu tillgodose detta anspråk, utan förlagt regementet till Linköping, lærer väl — att döma af de hörda myndigheternas uttalanden i denna förläggningsfråga — den för staten lyckligaste lösningen af frågan om Andra lifgrenadjärregementets förläggning härigenom hafva ernåtts.»

Detta uttalande får väl anses hafva blifvit af Riksdagen godkänt, då i det omförmälda ärendet ingendera kammaren fann skäl att göra någon framställning om förnyad pröfning beträffande de båda lifgrenadjärregementenas förläggning.

De omständigheter, hvilka motionärerna åberopat, voro af Kungl. Maj:t kända, innan beslutet om förläggningssorten fattades. De torde väl få antagas hafva, när förläggningsfrågan af Kungl. Maj:t pröfvades i full öfverensstämmelse med det tillvägagångssätt, som Riksdagen därför utstakat, vunnit det afseende, de förtjänat. Några nya omständigheter, som kunna anses ställa frågan nu i annat läge, än den vid den redan verkställda pröfningen ägde, hafva icke af motionärerna anförts eller, såvidt utskottet har sig bekant, förekommit, och utom det att Riksdagen icke torde kunna inlåta sig på bedömandet af de detaljanmärkingar, som byggmästaren J. A. Gustafsson uppgifves hafva år 1906 i ortspressen framställt mot vissa beräkningar, gjorda af fortifikationsbefälhafvaren, kaptenen G. Håkansson, hvilken å sin sida bestridt riktigheten af dessa anmärkingar, torde hvad Andra kammarens utskott trott sig finna från ekonomisk synpunkt tala för regementsförläggningen till Malmen icke i och för sig vara af tillräckligt bärande kraft för att ensamt därå grunda en direkt framställning från Riksdagens sida i syfte att upprifva de fattade

besluten om de båda lifgrenadjärregementenas förläggning till Linköping, och detta så mycket mindre som, med anledning af ett statsutskottets uttalande vid innevarande riksdag därom, att det vore mycket önskvärdt, att i vissa fall en revision af bestämmelserna om kasernernas förläggningsorter kunde vidtagas, från regeringens sida ställts i utsikt ett öfvervägande härutinnan, där sådant kunde ske, utan att kasernbyggnadsfrågan däri-genom fördröjdes.

På grund af hvad nu anförts får utskottet hemställa,

att Första kammaren icke måtte biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 16 maj 1911.

På utskottets vägnar:

H. BIÖRKLUND.
